

Štev. 21.

V Trstu, 12. novembra 1891.

Letnik IV.

„Na stališču ustave“.

Grof Taaffe je v 57. seji sedanjega zasedanja državnega zbora rekel: „Stališče vlade bi hotel jaz poudarjati s tem, da čuti ona v sebi dolžnost, katero sem izrazil uže večkrat, da sedanje ustave ne priznava samo, ampak se čuti tudi dolžno, isto tudi izvršiti. Vlada stoji ravno na stališču ustave in ne more istega zapustiti“.

S to izjavo je ministerski predsednik ponovil, da sedanja vlada ne bode pomagala na nobeno stran izvršiti razna zgodovinska državna prava, z druge strani pa, da jo je volja, izvršiti ustavo.

Izvrševanje ustave ni nasprotno posebni izvršitvi raznih prav; s tem, da se izvrši kak člen ustave, ni prejudikovano historičkim državnim pravom. Zastopnikom vseh narodov in sosebnost slovenskih bi torej moralo biti pred vsem ravno sedaj do tega, da se postavi na stališče osrednje vlade ter začnejo izvajati praktične posledice s tega stališča. Jedna in najvažnejša posledica tega stališča je, da slovenski zastopniki zahtevajo izvršitev narodnostnega in jezikovnega ali XIX. člena držav. osnov. zakonov. Pri tem ni na prvem mestu njih dolžnost, preračunjevati, ali se dobi večina ali ne za to specialno izvršitev. Kajti, ako je vlada zares na stališču ustave in še več, ako ona zares čuti v sebi dolžnost, izvršiti ustavo v obče, bode imela tudi voljo in dobi uže tudi moč in sredstva zato.

Na slovenskih poslancih je sedaj, da zahtevajo prvo in glavno, kar sledi s stališča ustave. Njim mora biti vse jedno, kakó se vlada izkoplje iz protislovja, katero je v tem, da je proglasila z jedne strani zgolj gospodarstveni program za sedanjo volilno dobo, z druge strani pa se čuti poklicano, izvršiti ustavo, torej tudi narodnostni in jezikovni člen te ustave. Saj je protislovje tudi v tem, da hoče ista vlada kljubu proglašenju zgolj ekonomičkega programa nadaljevati izvrševanje Dunajskih punktacij za Češko. Ako vlada ne vidi za ta del nepremagljivih zaprek, prodere tudi z zaresno

izvršitvijo ustavnega narodnostnega in jezikovnega člena za vse narode.

Osrednji vladi pa je treba staviti pravo vprašanje gledé na izvršitev čl. XIX. držav. osnov. zakonov, in to vprašanje je naslednje: *S kakimi pomočki ali kakimi specialnimi zakoni se v soglasju s čl. XIX. držav. osnovnih zakonov zagotovi narodnost in jezik vsakemu narodu posebe?* Ali morda s tem, da ostanejo odlomki pojedinih narodov še nadalje tudi v narodnem pogledu v večnih borbah nasproti gospodujočim, različno vstvarjenim večinam deželnih avtonomij? Ali morda s tem, da se je vsaki občini pomešanih dežel posebe do najvišjih instancij boriti za narodni jezik v osnovnih šolah?

Morda s tem, da se v pomešanih deželah snujejo za narodne manjšine tu taki, tam pa drugačni zakoni, in celo taki, vsled katerih se otroci teh manjšin ne izvežbajo niti v črkah materinega jezika? itd. itd.

Ali ne zahteva smisel narodnostnega in jezikovnega ustavnega člena, da se napravi za vsak narod jednotna organizacija, da se bode vsak narod vzgajal in krepil, s tem pa varoval v jednotnem duhu?

V tem smislu, katerega ne more s pravega ustavnega stališča pobiti nobena poštena logika, je treba vlado siliti, da izvrši glavno točko ustave, torej da predloži temu smislu odgovarjajoči načrt. Ker pa vlada doslej ni predložila takega načrta, nastaja nujna dolžnost slovenskih zastopnikov, da ji sami predložijo tak načrt. Še le potem bode možno soditi, kako ume vlada svoje ustavno stališče in dolžnost, izvršiti ustavo.

S takim načrtom spoznajo slovenski zastopniki tudi prave prijatelje ustave in lastne prijatelje, ki poudarjajo tolikokrat, da hočejo biti slovenskim narodom pravični.

Torej v soglasju z mogočno sedanjo osredno vlado zahtevati od nje najprej izvršbo ustave, na prvem mestu njenega narodnostnega in jezikovnega člena. Ko izvrši

ta vlada to svojo dolžnost, za katero se čuti poklicano, utegne nastopiti druga vlada, in ta utegne čutiti v sebi poklic, da začne izvrševati pa razna historiška državna prava.

Svoj nasvet, ki ni ne od nas, in ne nov v našem listu, priporočamo ravno sedaj sosebnemu Mladočehom, ki, kolikor vemo, se sklicujejo radi na svoje deželne zakone.

Tem zakonom, kolikor se dostajajo narodnosti in jezika, ne nasprotuje narodnostni ustavni člen; nasprotno,

je popolnši, ker velja za vse narode, in imajo torej Mladočehi priliko, da se dejstveno potegnjejo za narodno enakopravnost vseh narodov in da dokažejo s tem, da ne povračajo slabega s slabim, ko so jih takò krivično popustili zastopniki drugih slovanskih narodnostij. Pride doba, ko bodo zastopniki ostalih Slovanov umeli boljše svojo dolžnost ter bodo z dobrim povračali, kar storijo sedaj Mladočehi dobrega za Slovence, Srbohrvate istrske in dalmatinske ter za gališke in bukovinske Ruse.

Princip historiških prav.

(Protest).

„Vrhu tega od Mladočehov takò strogo naglašane principa *historiških prav dežel* ne morejo, zlasti *štajerski* Slovenci nikdar podpirati.“*) S temi besedami in drugimi stavki opravičuje nekdo v uvodnem članku „*Südsteirische Post*“ od dne 7. novembra t. l. zlasti *štajerske* Slovence, da se niso v drž. zboru pridružili Mladočehom.

Mi preziramo tukaj vse drugo v mišljenem članku in se držimo strogo navedenega stavka. Vprašamo: Kdo je dal „znamenitemu štajersko-slovenskemu strankarju“ pooblastilo, da odreka v imenu vseh, sosebnost pa štajerskih Slovencev, podporo principu historiških prav dežel? Ali ne spadajo po pragmatiški sankciji, specijalno *hrvaški*, sprejeti uže leta 1712., pod historiško pravo Hrvaško-Slavonije? Ali niso uže v prejšnjih vekih, v 16. in 17. stoletju imenovani in dosledno v navedeni pragmatiški sankciji tudi mišljeni na *prvem* mestu *štajerski* in potem drugi Slovenci, kateri spadajo pod hrvaško historiško pravo?

Potem: Kako hočejo Slovenci skupno in štajerski posebe doseči svoja *narodna* prava, ako ne s pomočjo slovanskih zastopnikov historiških dežel? Ali je možno biti Slovincem takò *sebičnim in slepim*, da bi zahtevali od drugih pomoči, odrekli pa povračanje te pomoči s svojo pomočjo?

Historiški so narodi poleg Slovencev in Hrvatov ne le Čehoslovani, ampak tudi gališki in v obče avstrijski Rusi. Torej tri skupine Slovanov imajo svoja historiška prava, vsi ti morajo priznavati princip historiških prav dežel, in to še v večji meri, nego Madjari, ki so bili izgubili to pravo z ustajami, v tem ko so ostali historiški Slovani dinastiji v vseh vekih verni in lojalni.

*) Überdies kann das von den Jungöechen so streng betonte Princip der historischen Rechte der Länder, insbesondere von den steirischen Slovenen niemals unterstützt werden.“

Drugo vprašanje pa je to: Za katero pravo se je Slovanom *najprej* in vspešno bojevati? Nobena doba ne podaje jasnejšega odgovora, nego sedanja, specijalno doba sedanje avstrijske osrednje vlade. Zahtevati je najprej izvršbo narodne enakopravnosti, ko hoče zajedno sedanja vlada izrecno in *izključno* ostati na stališču sedaj veljavne ustave. *Po tej izvršitvi* naj pridejo na vrsto naravnost historiška prava. S tem torej, da se zahteva najprej izvršitev ustave, kakor jo *hoče* izvesti tudi vlada sama, ne zamrje princip historiških prav dežel, ampak se njegovo oživljenje odloži na poznejši, za to primerni čas.

Slovenci po vsem tem se pripoznavajo sami k historiškim narodom, bodo podpirali ostale Slovane, da se razna historiška prava tudi izvrše v svoj čas; zato pa zahtevajo sedaj v svojem in interesu ostalih Slovanov kakor v interesu celokupne države, da se izvrši pred vsem oni člen ustave, ki zagotavlja varovanje in gojenje narodnosti in jezika vsakega naroda posebe, in želé, da v to izvršitev pridejo Slovincem na pomoč vsi historiški narodi, specijalno historiški Slovani, zastopani v državnem zboru.

Slovenci bodo pomagali ostalim Slovanom do historiških prav, samo želé z opravičenimi razlogi in iz očitnih vzrokov najprej izvršitev narodne enakopravnosti. Ko bi se pa lotili vsi historiški narodi zahtevati svoja državna prava, potem se jim pridružiti tudi Slovenci, tudi ko bi se zgodilo to v sedanji dobi; samo vedeti bi morali oni in ostali Slovani, da za sedanje vlade ne dosežejo ničesar v tem pogledu. Modrejše je torej dosežati sedaj to, čemur se ravno sedanja vlada ne more upirati zaradi svojega lastnega stališča, ki je stališče ustave.

Mi torej protestujemo v interesu slovenskega naroda proti trditvi, kakor da bi Slovenci ne hoteli nikdar podpirati principa historiških prav dežel. Slovenci

sami kot historičski narod bi s takim vedenjem pobijali sami sebe; oni so sicer ustavni narod, a zajedno kot

historičski narod enakovrstni z drugimi historičskimi narodi.

O narodopisni razstavi češkoslovanski.

Češki učenjaki, raziskovatelji, nabiratelji narodnega blaga in raznoteri naobraženi rodoljubi so poslednja leta po raznih krajih marljivo, intenzivno delovali na narodopisnem polju. Posledica tega delovanja je bila, da je češki narod na letošnji jubilejni razstavi razkril sebi in ostalemu svetu mnogo svojstvenega, češkoslovenskega. Za te svojstvenosti so se obiskovalci sosebno zanimali; tujcem, pa tudi mnogim Čehom samim so bile te posebnosti kakor nove.

To obče zanimanje za narodopisne predmete pa je vzbudilo v vodji češkega gledališča v Pragi, Fr. Ad. Šubertu, misel, da bi se priredila l. 1893 ali 1894 posebna razstava za take predmete. Mnogo veščakov te stroke se je zbralo 28. julija t. l. v Pragi pod vodstvom zastopnika Vlasteneckého spolku muz. v Olomoucu, kons. svetnika P. Ig. Wurma, in na tem shodu se je sprejela od imenovanega g. Šuberta predložena naslednja resolucija:

„Shod prijateljev češkoslovenskega narodopisa v Staromestni radnici (rotovž) Praški dne 28. julija 1891. sklepa:

1. L. 1893 naj bode v Pragi „*národopisná vystava československá*“. Vse pripravljalo delo se naklada odboru, ki se izvoli v ta namen. 2. Iz predmetov razstave ustanovi se „*národopisné museum československé*“. 3. Zbirke razstave in muzeja služile bodo za podklad (podstavo) k izdavanju *národopisné enciklopaedie československé*; 4. *osnuje se národopisná společnost československá*. Pripravljalnemu odboru se naklada, da bi za družbo izdelal pravila ter pridobil jim uradno potrjenje. Hitro ko se ustanovi narodopisna družba, prejde na njo glavno izvrševanje del od pripravljalnega odbora, kakor tudi skrb za napravljeno muzeja in izdavanje enciklopedije“.

V smislu teh sklepov se tudi nepretržno deluje, in uže prodira zanimanje za češkoslovensko narodopisno razstavo v vedno širše kroge. Iz obsežnega programa za to razstavo, kateri priobčujemo spodej v celoti, je razvidno, kako obsežna bode ta razstava; program je pa tudi poučen za mnoge naše čitatelje, kateri dobé iz njega nekak pojem o narodopisu ali etnografiji. Zajedno je ta program spodbuden, ko si naši in v obče slovanski naobraženci morejo izbrati ta ali oni oddelek, da bi tudi oni po svoje porabljali svoj prosti čas za narodno delo, katerega je dovolj med vsemi Slovani.

Kako pa Čehi umejo vrednost lastne etnografije in uže sklenene etnografske svoje razstave, kažeti še sosebno dve spomenici, s katerima se odbor za to raz-

stavo obrača do češkega namestnika in deželnega nadmaršala, potem pa do mesta Praškega.

Spomenica do namestnika in deželnega nadmaršala pravi med drugim: Etnografska razstava češkoslovenska spodbudi k novemu plodovitemu delu vseh slojev češkega naroda in k gojenju znanosti, katera se je doslej popolnoma zanemarjala v češki domovini. V dan 12. avgusta so prijatelji češkoslovenske etnografije definitivno sklenili prirediti tako razstavo l. 1893 ali najpозnejše 1894. Namen in pomen te razstave je velik in jako umeven. Razstava ima razkazati in določiti, kaj označuje češki narod, in potem doseči, da se bode njegov značaj raziskoval v fizijološki, psihološki in sociološki pogledu. Določiti se ima, kje se označuje posebe češki narod pri svojih seliških s podobnostjo svojih bivališč, svojih notranjih naprav, s krojem ali nošo, opraviлом, umetnostjo, šegami, običaji, pravnimi nazori, družabnimi institucijami itd.

Po razstavi naj spoznajo češki in drugi narodi obile zaklade, kar je individualnega vstvaril duh češkoslovenskega naroda z lastno močjo svojega razuma; dokaže naj razstava, do kake stopinje je proizvedel češki narod svojo lastno kulturo s svojim lastnim duhom.

Z razstavo naj se za bodočnost ohrani vse, kar se kaže kot značilen znak v življenju československega naroda koncem 18. stoletja in sosebno, kar se je karakteristiškega od starejših dob kulturnega razvijanja češkega naroda ohranilo do današnjega dne. Z razstavo naj se dobi trdna podstava za češkoslovensko etnografsko razstavo.

Razstava more prispevati v osveženje umetnosti v toliki meri, da se morejo na zbranih predmetih *spoznati številni originalni motivi narodne umetnosti*, ki so bili doslej nepopolnoma ali le nezadostno znani. Porabljajoč te motive v ornamentiki, v harmonizaciji in sosebno v arhitekturi dospejo morda Čehi do naravnost prehvaplajočih rezultatov.

Poleg Čehov v Čeah, na Moravi in Sileziji udeležijo se razstave tudi Slovaki, ako privoli v to ogerska vlada; simpatije so povsod velike uže sedaj, in narod se tako obrne k plodovitemu delu.

Razstava ima namen pokazati samostalni značaj češkoslovenskega naroda; imela bode pred očmi zgolj strokovnjaški in znanstveni folkloristiški cilj, torej bode brez vsakega političkega značaja.

Ako se posreči češkoslovska etnografska razstava, utegne pozneje spodbuditi k razstavi cele avstro-ogerske monarhije, katera bi obračala pozornost na se celega sveta. Kajti ni v Evropi druge države, katera bi kazala toliko mnogoterih, etnografskih elementov, kakor Avstro-Ogerska.

Spomenica, ki se obrača do mestnega starešinstva Praškega, razklada takó rekoč program etnografske razstave. Kaže, kakó se je zanimalo občinstvo brez razlike stanu in narodnosti za „Češko halupo“ na jubilejni razstavi, in da bode zanimanje toliko večje pri narodopisni razstavi.

Razstavi pa se vse to, kar se odnaša v življenju češkega naroda na etnografsko somatologijo, jezik in narodno psihologijo; in nadalje to, kar predočuje selišča, bivališča, ljudski kroj, opravila, šege in običaje, kakor tudi narodne umetnosti.

Za to pa bode treba prirediti mnogo slik pojedinih zastopnikov češkoslovskega naroda, in sicer po deželah, okrožjih, okrajih in občinah, sosebno slike glav, plastiških imitacij, preparate, fotografije pojedincev, kakor tudi celih skupin otrok, odrasle mladine, mož, žensk, starčkov in starih ženic.

Za polje jezika in psihologije se napravijo tabelarni pregledi in diagrami. Selišča, življenje in opravila se predočijo s kartami, grafiškimi podobami dežel in zemelj, v katerih je naseljen češkoslovski narod, s statistiko skupnega tega naroda, s podobami, načrti, modeli in celimi stavbami bivališč kmečkih delavcev in delavnic malega obrta, s podobami kmečkih poslopij, mlinov, žag, lesenih mestnih hiš itd. s njih pohištvom, potrebami, orodji, pripravami in kmečkimi stroji, posodami, godali. Poleg načrtov in slik pojedinih poslopij se priredé tudi načrti in slike celih vasij.

Poleg tega, da se ponaredi nekoliko takih poslopij, prenesejo tudi nekaj takih zanimivih dejanskih poslopij raznih dežel in se postavijo takó, kakor stojé na določenih krajih. Modelov pa se postavi nekaj stotin. S tem se razkažejo vsi samostalni motivi narodnih poslopij, in gotovo je, da se bodo potem ravnali češki arhitekti pri novih poslopijih.

V Čeah, Moravi, Sileziji in v ogerski Slovaški sedaj običajni narodni kroji se razstavijo po deželah, okrožjih, okrajih in občinah. K temu je prištevati tudi obleko kmečkega in delajočega naroda, kolikor kaže prehod od narodne noše do moderne obleke ali kolkor se rabi pri delu.

Razkažejo se dalje narodne pesmi, nekaj tudi cerkvene pesmi, plesna glasba, predočijo se plesi, basni, govorice, napisi, narodna vezenja, slikanja, rezljanja, pisani ali predočeni običaji, šege, prazne vere, narodni leki, družabni red itd.

Razstava narodopisna ne bode stala morda niti peti del jubilejne razstave. Dobijo nekaj poslopij in priprav zato od jubilejne razstave, nekaj dajo korporacije, društva, zasebniki, nadejajo se podpore od države, dežele, mest itd. Narod zbere potrebne stroške iz lastne moči, kakor pri drugih podjetjih. Prago pa prosi odbor 30.000 gld. podpore; ta dá zgled drugim mestom.

Iz vsega tega je razvidno v glavnem, kakó se priredi češkoslovska narodopisna razstava leta 1893. Kažejo pa načrti te razstave tudi, kako se je vesti drugim Slovanom, tudi ko bi se lotili pojedinci delovanja samo na tem ali onem polju etnografije.

Češka zgodovina je tudi v svojem kulturnem delu bogata, v tisočletju je ona mnogo vstvarila in uničila; kljubu temu je še mnogo, mnogo raztresenih ostalin, in te popolnijo, kar je sedaj prazno, neznano ali nepopolno. Kulturnozgodovinski ostanki češkega naroda so zajedno dragi za vse, sosebno pa za zapadne Slovane. Ti ostanki potrdijo na namerjani razstavi gotovo od nove strani, kako je bilo s *cirilometodijsko cerkvijo* po češkoslovskih deželah. Uže retrospektivni oddelek letošnje jubilejne razstave je imel več karakteristiških predmetov, starih po več stoletij in tudi tisočlet, in ti predmeti so naravnost spominjali na cirilometodijsko cerkev med češkoslovskim narodom; etnografska razstava pa razkrije za ta del še več in preveri o zgodovinskih dejstvih tudi one zapadnike, ki bi radi utajili ali pa popačili slavno dobo Cirila in Metoda.

Etnografska razstava pa konečno podá snovi in dokazov, da se določi, kaj je med Čehoslovani pristnega in svojstvenega, kaj samo prenesenega, posnetega. Ona dokaže, da so tujci prisvojili si mnogo slovskega, s čimur se po krivici ponašajo do današnjega dne.

Takó je razlogov dovolj, da vse Slovanstvo sočustveno pozdravlja etnografsko razstavo, za katero se Čehoslovani vrlo pripravljajo uže sedaj.

Obči program narodopisne razstave češkoslovske, ki bode v Pragi leta 1893.

Najbliži namen narodopisne razstave češkoslovske je: predočiti na vesgodni način, strogo po dejstvenosti in resnici življenje in stanje češkega naroda koncem XIX. veka, kakor tudi zgodovinski njegov razvoj. Namerjana razstava ima torej pokazati, kake posebnosti označujejo narod češkoslovski v njegovih selih, stanjih ter njih notranjih ustrojih, v kroju in opraviilih, v običajih in navadah; nadalje ima razstava zaslediti vse, kar karakterizuje narod češkoslovski v vseh vrstah njegov narodni značaj po strani prirodni, jezikovni dušeslovni, občno družabni in zgodovinski.

Da bi se dosegel namen, kakor tudi da bi razstava ne samo zbrala strogo znanstveno-muzealno gradivo, ampak tudi širšim vrstam naroda predočila velikolepo, očarljivo in lahko umljivo, plastično sliko naroda;

njegove minulosti, življenja in delovanja, bode potrebno, da bi po možnosti, s pomočjo okrajev, mest, društev in mecenov izveden bil ta obči ali splošni program :

1. Bodo naj razstavljene nekatere karakteristične vaške (selske) kočice in kmečki domi iz raznih krajev Češkega, Moravskega in Silezije v dejanskih razmerah, do vseh podrobnostij strogo ponarejeni ali pa v izvornem stanju preneseni na razstavo, z ogradami in gospodarskimi poslopji, predočujoči nam popolno sliko sel vaškega prebivalstva s polno opravo dvorišč in stanovašč, z gospodarskim orodjem in naznačenjem občine, od kod so in s popisnimi številkami hiš.

2. V teh kočah naj bodo nameščene postave, predstavljajoče kmečko ljudstvo raznega spola in starosti, kakor verni plastični portreti oseb, v respnici živečih, v polni obleki narodnega kroja, udeleženi pri raznih slavnostnih dejanjih. Poleg teh postav ali skupin naj se skrbi po možnosti, da bi v tem ali onem gospodarstvu dejanske osebe v izvornem kroju predstavljale in vršile domače delo.

3. Pri razstavljenih selih vaškega prebivalstva bodo naj resnično prirejene rodbinske in javne narodne slavnosti (kakor na pr. svatba domažliška, chrudimska, hanaška, valaška itd. jezdeška slavnost „svetodušneho krále“ na moravskem Slovaškem, veselice ob žetvi, trgatvi, česanje hmelja in druge), dalje — v kolikor so se ohranile — narodne igre in plesi, katere naj izvršujejo po možnosti osebe iz dotičnega kraja v izvornem kroju.

4. V pokritih razstavnih poslopih in paviljonih naj bodo razstavljeni kolikor možno veliki modeli koč kmečkih domov in dvorcev mestnih hiš itd., celih vasij ali vsaj navasij (gumenj ali tnal pred hišami) osad posebno originalnih, karakterističnih in odlikujočih se po svoji slikovitosti (vzlasti iz Morave in Silezije), zgodovinski in v stavbinskem pogledu pozornosti vrednih trgov, mestnih vrat, kipov, stebrov in umetniški delanih ormarjev, gradov in trdnjav, nadalje starih cerkvâ, zvonikov, kapelic, sodišč, mlinov po starem, mlinov na veter, mostov itd., situvacijski črteži vasij, in mest, risanih po katastralnih mapah, planih; koč in domov, fotografije in slike, podobe tipičnih vrtov, kozolcev (stodol), staj in drugo. Dalje naj bode tu razstavljeno orodje in posoda, služuča pri jedi in opravi, originali in modeli domačega orodja in pohištva (originali samo tu, v kolikor ne bodo razstavljeni po velikih kočah), kmečko orodje itd.

5. Bode naj kolikor možno živo, popolno, poučno in slikovito pod milim nebom in paviljonih z izvornimi stvarmi, padelki, modeli, fotografijami in slikami napravljeno češko ribarstvo, gozdarstvo (logarstvo), lovstvo, rudarstvo, sadjarstvo, hmeljarstvo, vinarstvo, lanarstvo, bučelarstvo in poljedelstvo v občce.

6. Bodo naj z razstavljenimi izdelki, stroji, posodnimi pomočki in figurinami predočena remesla (rokodelstva raznih mest in krajev (sosebno uže gubeča se remesla, kakor n. pr. tkalstvo), hišna in drobna obrt in najznaменitiše obrtnije iz raznih krajev. Na pr. samo navedeno naj bode tukaj: prvotna drvarska (rezbarska) obrt, izdelovanje igrač, keramika (lončarstvo), kolarstvo, kovaštvo itd.

7. Napravijo in razstavijo naj se veliki modeli delavskih hiš iz raznih krajev češkoslovanskih dežel s popolno opravo. Napravijo naj se tudi delavski tipi, bodi si plastiški ali grafiški prirejani. K temu delu pridruži se lahko grafiško predstavljenje statistike in in predočevanje razmer češkega delavstva.

8. Na ugoden način naj se predstavijo hrana, jedi in pijače češkega naroda. Zraven neužitnih pridelkov jedij pripravljajo naj ljudje iz dotičnih krajev ter naj dajejo pokušavati prave jedi in pijače, ter naj bode prihčno prirejena češka (narodna) kuharska razstava ali pa nekoliko takih začasnih razstav.

9. V nekaterih pokritih poslopih bodo naj razstavljeni popolni narodni kroji, nakiti, pipe, palice, brašne (pastirske torbe) in podobne stvari, kakoršne narod potrebuje ali je potreboval.

10. Na podoben način naj bodo razpostavljene stvari, katere rabijo pri obredih, običajih in navadah, torej stvari, katere rabijo v družinah, na primer ob krstih, porodih, svatbah, pogrebih, obletnicah in cerkvenih slavnostih, nadalje gole šibe (odznaka, ferule), pečati, orožje, predmeti narodove medicine, simpatična sredstva, stvari za čaranje, amuleti, akti in simbolične stvari, tikajoče se pravnih običajev, podobe slavnostij in običajev itd.

11. Pod streho bode naj prirejena tudi razstava narodove izobrazne umetnosti in tehniškega dela, dalje narodnega vezenja, rezbarstva, ornamentov in slik.

12. Napravi naj se razstava narodne in cerkvene godbe z godali, sekiricami (notami), z dejansko godbo in dejanskim petjem, prilično tudi s plesi, kakor je opomnjeno zgoraj. Češka narodna pesem bode naj poleg tega predstavljena z velikimi uže gotovimi ali posebno v ta namen naročenimi risanji, kartoni in slikami s staršimi ilustrovanimi izdanji in prilično z novim, umetniški izvedenim ilustrovanim izdanjem narodnih pesmij.

13. Napravi naj se znanstvena antropologiško-narodopisna (demografična) razstava, obsegajoča zbirko tipiških lobanj, podobe živečih tipiških oseb, fizijonomiške slike, narodopisno in zdravstveno statistiko (v mapah in diagramih), narodopisne mape, predočenje prirodnih razmer češkoslovanskih dežel itd.

14. Napravi naj se strokovna razstava za jezik in narčja, prstonarodno literaturo, narodna sporočila, bibliografijo, občce društvene razmere itd. K temu bilo bi pri-

merno pridružiti občo razstavo češke književnosti in prirejati strokovne shode.

15. Napravi naj se zgodovinska razstava, obsegajoča predmete v predočevanje vsega narodnega razvoja češkega, dalje geneologije in heraldike odličnih rodbin čeških, vojskovodstva češkega itd. Pri tej skupini, kakor sploh pri zgodovinskih delih ostalih skupin, naj se varuje načelo, da se imajo razstaviti samo stvari češkega značaja in nedvomljivo češkega izvora.

16. Da se poviša pestrost ali različnost in osveži življenje na razstavi, dovoljujejo se načelno tudi zabavna in znanstveno-poskuševalna podjetja.

Za izvršbo tega programa skrbeli bodo izven glavnega odbora uže ustanovljeni odbori, kateri se s kooptacijo morejo svobodno razširjevati, nadalje pokrajinski odbori moravski in silezki (v Brnu, Olomucu in Opavi),

kakor tudi okrajni, prilično mestni in krajni, kateri bodo ustanovljeni na Češkem, Moravskem in v Sileziji, in naposled instalacijski odbor, kateri se sestavi, kedar bodo pripravljala dela primerno napredovala.

Glavni odbor in podobori se zaupno opirajo na to, da jih bode v delu podpirala vsa inteligencija češkoslovanska, da jih bode izdatno podpiral ves češki narod!

V Pragi, oktobra 1891.

Glavni odbor za narodopisno češkoslovansko razstavo v Pragi leta 1893.

Jan grof Harrach, častni predsednik; Jan Otto, Richard Jahn, predsednikova namestnika, Fr. S. Šubert, generalni pooblaščenec, Josip Ort, denarničar, dr. Lubar Niederle, dr. Emanul Kovač, tajnika.

Memento mori.

(Из поэзии др. Франца Премера).

Dolgost živjenja našega je kratka.
Kaj znancev vže zasula je lopata!
Odrpta noč in dan so groba vrata;
A dneva ne pove nobena pratka.

Pred smrtjo ne obvarje koža gladka,
Od nje nas ne odkupe kupi zlata,
Ne odpodi od nas živjenja tata
Veselja hrup, ne pevcev pesem sladka.

Naj zmisli, kdor slepoto ljubi sveta,
In od veselja do veselja leta,
Da smrtna žetev vsak dan bolj dozori.

Zna biti, da, kdor zdaj vesel prepeva,
V mrtvaškem prtu nam pred koncem dneva
Molče trobental bo: „Memento mori!“.

Долгост живѣнья нашего не кратка.
Кай знанцев вже засула не лопата!
Одрпта ноч ин дан со гроба врата;
А днева не повѣ nobena pratka.

Пред смртью не обваре кожа гладка,
Од нѣ нас не odkupe купи zlata,
Не odpodi од нас живѣнья tata
Веселья hrup, не пѣвцев пѣсем сладка.

Най змысли, кдор слѣпотѣ люби свѣта,
Ин од веселья до веселья лета,
Да смртна жетев vsak дан боль дозори.

Зна бити, да, кдор адай весел препѣва,
В мртвашкем прту нам пред концем днева
Молча трѣбтал бж: „Мemento mori!“.

Ламурскій.

ПОСЛОВИЦЫ.

Попытка не шутка, спрѣчь не бѣда.
Вечеръ покажетъ, каковъ былъ день.
Двухъ смертей не будетъ, а одной не миновать.
Наряди пня и пень хорошъ будетъ.
Пьяному и море по колено.
Съ грѣхомъ бранись, а съ грѣшникомъ мирись.
Деньги счѣтъ любятъ.
Нужда свой законъ ишетъ.
Нужда скачетъ, нужда пляшетъ, нужда пѣсенки поетъ.
Дѣло мастера боится.

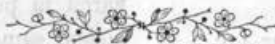
Бѣда не по лѣсу ходитъ, а по людямъ.
Дуракъ спитъ, а счастье въ головахъ лежитъ.
Счастье полная пташка: гдѣ захотѣла, тамъ и сѣла.
Счастье — не лошадь: не везетъ по прямой дорожкѣ.
Кому повѣшену быть, тотъ не утонетъ.
Денежка дорожку прокладываетъ.
Рубль есть — и умъ есть; нѣтъ рубля — нѣтъ и ума.
Богатый — что быкъ рогатый: въ тѣсныя ворота не влѣзетъ.

Т Ъ Н И.

По небу синему тучки плывуть;
 По дугу тѣни широко бѣгутъ.
 Тѣни ль толпой на меня налетятъ —
 Дальнія горы подѣ солнцемъ блестятъ.
 Солнце ль внезапно меня озаритъ —

Тѣнь по горамъ полосами бѣжитъ.
 Такъ на душѣ чловѣка порой
 Думы, какъ тѣни, проходятъ толпой;
 Такъ иногда вдругъ тепло и свѣтло
 Ясная мысль озаряетъ чело.

Полонскій.

Veselo življenje?

Spisal dr. Fr. Celestin.

IV.

Zadnja nemško-francoska vojska ni našega mesta tako zanimala kakor dogodki na jugu od 1875. l. do jeseni 1877. Posebno je pričakovalo občinstvo vsak dan z veliko radovednostjo novic od Plevne, kjer je bil Osman prikoval skoro vso rusko vojsko. Napredovanje Črnogorcev proti Baru in vzetje tega mesta, vse to se je nekako skrilo pred Plevno. Celó osvojenje Karsa se ni zdelo posebno važnim dogodkom, četudi je ta ruska zmaga odločila boj v Aziji. Ko je pa raja začela bežati iz Bosne proti koncu novembra, k nam v Avstrijo, ter se je čulo vedno več o divji besnosti turški, govorili smo manj o Plevni: naše živo sočutje obrnilo se je bolj k nesrečni raji in hvalilo Boga, da so nesrečneži našli pri nas toliko človekoljubive pomoči od strani vlade in občinstva skoro brez razlike narodnosti. Ali kmalu smo bili iznenadjeni novimi dogodki — v Srbiji, kjer se je ves narod pripravljaj za vojsko, in je Milanov govor četam, gredočim na vojsko, odmeval tudi pri nas ter v narodu budil sto- in stotisočne želje, da bi bratski srbski narod zmagal večnega svojega sovražnika Turka.

Ko je pa prišel brzozjav, da je Osman moral predati Plevno, bilo je veselje občno, celó naši nemškutarji niso zabavljali. Zagreb je bil razsvetljen, pri nas tega ni bilo, le kresovi so se videli sem ter tje po gorah in so kazali v tihi noči, kje je posebno goreča narodna probujenost. Pri Zorètovih je Emilija nagovorila strijca in teto, da sme privediti malo svečanost. Zorè ni bil za tako „demonstracijo“, a ker je bil ravno ženin god, privolil je, da ga praznujeje zunaj v vinogradu. Dušan je Emiliji mnogokaj svetoval, povabil pa tudi neke goste. Nabralo se je lepo društvo, in celo nekaj uradnikov je bilo. Se ve da se je oficijalno praznoval le gospejin god, ali govorilo se je vendar tudi o Plevni in napijalo na zmago krščanske omike — zmerno in pristojno, da ne bi razžalili koga. Tudi uboge bosenske raje niso pozabili: Emilija in Dušan sta bila stvar napeljala tako, da je naš okrajni glavar sam vzel krožnik, položil nanj nekaj papirja, da so se res čudili gostje, sam šel okolo ter

nabral znesek za uboge begune, da je bilo vsem lahko, ko da so izpolnili prijetno dolžnost. Še celo dr. Sever ni dejal nič zbadljivega, samo soseda je opazil. „Nocoj plavamo vsi po morju sentimentalnosti!“ Opazoval pa je Emiljo in Dušana ter Kobilico in pa domačo gospo: zdelo se mu je, da mora tu nekaj-goreti. Posebnega pa ni bilo ničesar.

Dušan si je bil sicer ravno poslednje dni svoj položaj precej razjasnil ter je videl in vedel naposled, da ljubi Emilijo. Ali ta zavest „ladje njegovega življenja“ ni potisnila tje na široko morje zaljubljene sreče. Gorelo mu je v srcu, vendar pa je čutil neki mir, kateremu se je čudil sam, ne mir sreče nego tihe resignacije, s katero je pričakoval, kaj bode. — Bilo je tu tudi precej strahu, da ne bode nič dobrega, da so vsi topli Emilijini pogledi, vse one besede, kojim je prida val toliko smisla in toliko sreče zase, le izraz dobrega srca mladega dekleta, ali pa nedolžne, tako naravne koketerije, a morda — in to bode pač najprej — obojega; izraz dobrega srca in koketerije. Dà, to je, mislil si je, in čisto nič drugega, in jaz sem neumen, neumen, da pričakujem svetli raj tam, kjer brli le lučica ljube vsakdanjosti. Ne, tudi to ne bode pravo! Vidim, jaz sem ji malo več kot drugi! Ko sem ji te dni čital Vukove junaške pesmi, nisem hotel čitati ženskih, da ne bodem preveč mehak, preveč ženski, pa sem čital ono, kako Jakšići „kušaju ljube“, pa Mitar govori ljubi: —

„O Milice, draga gospodjice!
 Ja bih tebi nješto besjedio,
 Ali neznam, je-li tvoja volja!“

Ljuba njemu tiho odgovara:

„Govori, dušo, štôgod ti je drago!“

O kako me je pogledala Emilija, kakor da meni veli tudi ona: Govori duša, kar koli ti je drago! Kako so njene oči gledale me ljubo, nježno, da bi bil najrajši podal ji roko, stisnil samo ročico, mari poljubil in objel njo samo in držal v svojih rokah njo vso, vso svojo srečo, vso! To pa je bilo le trenutek, srečen trenutek! Pogledala me je potem tako šegavo-veselo, kakor da mi se smeje, in videl sem

da ji je dušo razdragala le lepa pesem, ne jaz. Vendar pa sem ji malo več kot drugi, to vidim, ali kako malo je to, kako malo za moje neumno srce!

Emilija je bila nocoj vesela in ljubeznjiva, z Dušanom pa ne posebno, in to ga je bolelo. Mislil si je sicer, da ž njim, ravno ž njim ne more biti pred gosti posebno ljubeznjiva in da postopa čisto pravilno, vendar pa ga je bolelo. Ona, premožna, lepa, mislil si je, ne bode ljubila mene siromaka, ki si moram še le priboriti samostalnost, ko ima na izbiro drugih boljih, samostalnih.

Celo majhen ples si je mladež napravila. Kobilica je igral na klavirju, dokler ga ni zamenil jeden iz uradnikov, česar je le čakal Kobilica. Domača gospa je bila posebno skrbno oblečena: črno-svilena obleka, prosta pa okusno sešita prilagala se je kaj lepo. Bila je prijazna z vsemi in na vid naivno vesela. Tudi plesala je. Ko je Kobilica pozval jo na valček in se zavrtel z njo, poslušala ga je rada in ga gledala z vidnim dopadajenjem tako, da se je njen plesalec ohrabil in jo pritisnil malo k sebi. Ni se branila, le z glavo je odkimala, in ga resno, zamišljeno pogledala, da pač nikdo ni mogel opaziti tega malega prizora. Še manj pa razumeti ga. Zoretovki ni bilo veselo srce: videla je strastne poglede svojega plesalca, in vse njeno bitje jo je vlekelo, da bi se popolnoma predala tem trenutkom in uživala brez misli na bodočnost — ali ni mogla. Videla je, da ni več tista ženska, kakor je bila nekdaj v mladosti brez skrbnosti. Kobilica pa je bil srečen in zadovoljen s tem, kar je mislil, da je čital v njenih očeh.

Emilija je plesala mnogo in rada, in ko je plesala z Dušanom, raztresle in poizgubile so se meglice njegovega dvoma in strahu, da je bil zopet pogumen in srečen.

Govorilo se je potem po mestu o tej svečanosti ter po navadi pretiravalo in zlobno obrekovalo: posebno si je bil nekdo izbral Dušana in tudi Emilijo, da sta strašna slovanska pretiranca, in da je — se ve — vsemu on kriv. Ali večer je bil tako miren in lojaln, da to obrekovanje ni imelo velikega vspeha, posebno ko so nas zanimali vedno novi dogodki na bojišču bolj in bolj: prehod Srbov čez turško mejo in Milanova proklamacija, strašni boji na Šipki, kjer se je predala vsa turška vojska, ter so Rusi mogli iti dalje proti Jedrenu. „Danes zvečer bi Rusi mogli posesti Jedren“. Ta brzojavka nas je bolj zanimala, kot kmalu potem novica, da je Porta sprejela ruske preliminarne miru, in da jim Avstrija ugovarja: to je celó vznemirilo naše rezerviste in njihove rodbine, prijatelje in prijateljice. Ali ta strah je čez nekaj dnij pregnala novica, da so Turki sprejeli ruske osnove mira, da zapuščajo Erzerum, in da je sv. Štefanski mir podpisan, če tudi so bili angleški kramarji s svojim brodovjem prodrli v Dardanele. Sešel se je pa Berolinski kongres, in naše delegacije so dovolile kredit: 60 milijonov — za vsak slučaj. A tega slučaja ni bilo treba dolgo čakati: v Bosni in Hercegovini so ustali Mohamedanci, k nam so zopet bežale nove trume uboge raje, da je Berolinski kongres

zaključil — okupacijo Bosne in Hercegovine in je naročil Avstriji.

Dušan je uže davno želel, da bi mi osvobodili ubogo rajo od krutih begov in turškega gospodstva sploh, ter je slutil, da bode tudi on pri tem osvobojenju. Dà, tudi to je naloga mojega življenja, govoril je Emiliji, in ko jo častno izvršim, ostane mi ljub spomin vse žive dni, da sem za svobodo svojih bratov tudi jaz zastavil življenje. Potem pa bodem delal tu doma za sveto narodno stvar, budil, učil narod in podpiral naša prizadevanja po svojih močeh, in ko bodem samostalen odvetnik. Še mnogo bolj, kot sedaj. Življenje mi da polno dela, borbe in boja, ali naša slovenska stvar bode napredovala, bode zmagovala, narod se bode krepil narodno in materijalno, in ta sveta slovenska zemlja bode ostala naša, če tudi tuja pohlepnost preži nanjo kakor gladen volk.

— Ali, dragi g. Mraz, dejala je Emilija, ne streljajo s kuhanim bobom in imajo ostre sablje.

— Če padem, izpolnim svojo dolžnost.

— In to govorite tako mirno?

— Ne, ne padem, ne smem pasti. Zakaj ne, to veste tudi Vi, draga Emilija.

— Saj bi vse lepe nade bile potem le-sanje?

— Narodne nade ne bi bile ni potem sanje, druge — pač!

— Dà, druge pač, tiho reče Emilija, naše nade, Dušan?

Tu se je javil vojniki s pismom za Dušana: bilo je povelje, da se ima za 48 ur javiti pri svojem polku. Dušan in Emilija sta se spogledala in si podala roke. Oba sta si podala roke: Oba sta si prej časi mislila, da ju tako povelje prestraši bolj, nego ju je. Videla sta pa tudi, da si dalje ne smeta slepih mišij igrati: molče sta se poljubila in potem hitela k Zoretovim ter jim povedala, da bi se rada zaročila še danes. Zoretovka je vedela, da pride tako, Zoretu pa je bilo drago, da bode imel odvetnika v rodbini: koj je brzojavil sestri, prošé njenega blagoslova. Mati je blagoslovila hčer in bodočega zeta po brzojavu ter javila, da pride k bratu. Emilija in Dušan želela sta oba, da zaroče ostanejo tajne — vsaj do Dušanovega odhoda, da se ogneta sitnemu pozdravljanju in vizitam.

Drugi dan je bilo na kolodvoru mnogo občinstva, da reče odhajajočim na vojsko: z Bogom! Dušana so Zoretovi spremili na kolodvor. On in Emilija sta se bila uže doma poslovila: ona mu je dala malo fotografijo prekrasne Rafaelove sikstinske madone, da jo nosi vedno seboj. Slovo je bilo — vsaj na videz — bolj veselo kot žalostno. Tudi dr. Sever je spremljal prijatelja in napolglasno pel znano pesem

Oj Slovani, kje so vaša mesta . . .

Oj Slovani, sluge narodov!

Potovanje k polku in potem v Bosno je bilo v obče veselo in šumno. Na nekih postajah so naše junake gostili z vinom in kruhom; tudi na Hrvatskem so jih lepo spre-

jemali. Prehod v Bosno ni bil težaven, ali napredovanje je postajalo od dne do dne teže in nevarnejše. Mohamedanci so se uprli okupaciji in v hudi bitki pri Jajcih, kjer so se odlikovali Hrvatje in Slovenci, bil je Dušan ranjen v nogo, ali ne nevarno. Odteklo mu je pa mnogo krvi, da je hudo oslabil, in mrzlica ga je stresala. Moral je v bližnjo vojaško bolnišnico in potem domu. Emilija mu je bila šla do Zageba naproti.

Med tem je bil Kobilica skoro vsakdanji gost pri Zoretovih. Zoré ga je rad videl: ugenila sta mnogokatero pri kupici vina. Kobilica je znal tako prijetno govoriti možu in laskati mu se, da te neiskrenosti še opazil ni. Emiliji je Kobilica najrajši govoril o bosenskih ustaših in naši okupaciji, se ve da tudi o Dušanu. Vse novice o Bosni je rada poslušala, ali o Dušanu ni rada govorila z njim. Nekaj jo je odbijalo od tega človeka, morda tudi to, da je vedel toliko pripovedovati o vsakem človeku, najrajše kaj slabega, pa se je držal, kakor da ga vse to ne zanima. A opazila je bila tudi, da je rad menjaval prijatelje — ali pa oni njega — in govoril potem: „Bože, kako sva si bila prijatelj s tem človekom, a sedaj —“. In potem je pravil o tem „dragem“ prijatelju, katerega še vedno spoštuje in ljubi neglede na to, da je krivičen proti njemu, kak je ta človek, ali tako, da je tudi hvala bila — strupena. A govoril je resno ali pa se šalil, kakor se mu je potrebno zdelo, vedno pa tudi v veselem, suhem in neprijetnem smehu — gledal je človeka izpod naočnikov, malo naklonivši glavo, tako mrzlo-opazujoče, da je hitro odvrčal oči, kakor bi ga kdo pogledal malo bolj pazno. Tako se je tudi Emiliji zdelo, in bila je oprezna z njim.

Pri Zorétovi gospé pa je bolj vspeval: znal je tako delikatno zadeti ravno bolno mesto v sreju in je zdraviti potem. A zgovoren in rahločuten je bil. Oči so se mu tako čudno svetile, ko je govoril gospé, kako srečo mora uživati srce, ubogo zanemarjeno, neocenjeno, ljubezni želeče srce, ako si najde sorodno, uže od nekedaj mu namenjeno dušo, ono dušo, za katero mu vse življenje koprni njegova duša, katero pa človek tako redko najde v življenju: išče sreče pri tej izbrani, sorodni duši, muči se in navadno — umira, pa je ne najde. In Avgustov glas je postajal nježno-tih, oči je prevlačila tenka meglica globokega čuta, in glas je obtičaval v grlu, kakor da se bori s tajnimi solzami. In ženska bi morala imeti srce trdo kot kamen, da bi ostalo čisto hladno.

Tako trdega srca Zorétovka ni imela in ni se srdila, mari le časi lahko vzdihovala, ko je Avgust stopil malo dalje in govoril o nesreči zapuščenih žensk tako, da je morala videti, da misli ravno njo. Ko je pa Zoré po opravih odpotoval za nekaj dni, vprašal jo je kar naravnost, je-li njena sestra sedaj na Dunaju ali v Gradcu? Govoril je potem o tej njeni sestri, kako mora biti brez srca in duše, in kako angeljsko dobra je žena moža, ki ljubi njeno sestro, da ima celó njenega otroka, takega otroka pri sebi, ima pri sebi zapuščeno siroto in jo ljubi bolj, kot more ljubiti prava

mati svoje dete. In Zorétovki so se zasolzile oči, z jedno roko je vzela bel robec in pokrila si oči, druga pa je oslabilo spustila, in Avgust je prijel to lepo, belo in polno roko ter jel jo goreče ljubiti in stiskati k srcu. Z njeno roko na srcu poljubil jo je na usta, in ko je iznenadjena vzela od očij bel robec, ljubil ji je solzne oči in šeptal, da jo ljubi, nesrečno, zapuščeno. Ravno jo je hotel objeti, ko prileti Slavoj, skoči k mami ter pripoveduje strašno novico, da so se na dvorišču poklali psi in mačke, in da je sultan zaklal njegovo veliko muco, da leži doli vsa krvava in pa čisto, čisto mrtva.

Zorétovka se je stresla, kakor da se je probudila iz sanj, odmeknila se malo od Avgusta, nagnila se k Slavoju, objela ga z obema rokama, stisnila ga k sebi, ljubeč mu lice, lase, ročici in prsa ter ihtela: „Drago, drago dete, ti nisi nič krivo, ti ne!“

— Ne, mamica, jaz res nisem kriv, da je Sultan zaklal muco, dejal je Slavoj in se stiskal k mami.

— Nisi, nisi, ti ne, in moj si in bodeš — ti jedini! Avgust je srdit vstal in odšel.

Dušanova rana se je pravilno celila: hčdil je, četudi počasi. Pri odvetniku se vé da ni mogel delati. Preselil se je k Zoretovim v vinograd. Slab pa je bil še jako, in mrzlica ga še ni bila pustila, četudi je imel dobrega doktorja in postrezbo, da si ni mogel želeti boljše. Najbolja postrezba in najboljši lek pa je bila Emilija. Njena ljubezen se je šele sedaj razcvitala v vsej lepoti in milini, kakor najlepša, dišeča vrtnica. Kar je bilo prej neravnega in negladekga v njenem značaju, vse to je izravnala in izgladila sedaj njena ljubezen. Kolikor je mogla, sedela je pri njem na verandi ali pa šetala se z njim po malem vrtu pred hišo.

Bližala se je jesen, blagi zrak je bil še poln življenja in dišave, one posebne dišave, ko se otava suši in sadje zorí. O kako globoko je čutil Dušan ves ta čar! Bil mu je, kakor da njegova duša, zopet diše, kakor je dišala v otročjih letih, da zopet cvete in diši z drago prijateljico cvetico, da šumi pri studencu z bistro vodicó, igra se z vetričem v solčnem zraku, v zelenem listju vse dalje po tem divnem božjem svetu čez gore in posluša čudno pesem vesoljnega življenja. Odletel mu je iz glave sitni roj obzirov in modrosti vsakdanjega življenja in borbe: srce je bilo zopet lahko in dobro, uživalo v spominu na stara prijateljstva, želelo si novih takih prijateljev, da z njimi podeli svojo srečo. —

Emilijina mati je tudi prišla, četudi ni lahko odšla od doma. Dobra žena se je srčno veselila, da se Dušanova rana celi tako lepo, in da bode svoja otroka kmalu videla srečna pred oltarjem. Dolgo ni mogla ostati, Emilija pa je morala obljubiti, da ji bode pridno pisala. Tudi dr. Sever je večkrat zahajal k prijatelju, le Kobilica se je redko pokazal, in njegovo ponašanje je bilo nekako prisiljeno, morda tudi za to, ker Emilija in Dušan nista bila z njim tako prijazna kakor prej. Dušan je bil namreč Emiliji pokazal

pismo, katero je moral pisati nekdo iz mesta Dušanovemu polkovniku še pred okupacijo. Bilo je brez podpisa, in videlo se je, da je pisec nalašč menjal si pisavo, ko je črnil Dušana, da je slovenski pretiranec itd. Polkovnik mu je smejel se dal sam to priporočilno pismo, kakor je dejal. Dušan pisma ni kazal drugim kakor Emiliji, in ona je slutila po nekih potezih, da je pismo pisal Kobilica, čemur ni mogel verjeti Dušan.

Zoretova gospa je bila zadnje dni malo pobledela. Drugače se je vedla kakor navadno, le še večo resnost bi bil dober opazovalec opazil — posebno v njenih očeh. Za Dušana je skrbela kakor prava mati, rada govorila z njim, rada pa tudi puščala njega in Emilijo sama. In to je bilo pogostoma. Bila sta ji hvaležna za to. Govorila sta najrajša o bodoči sreči, ko bosta zdrava in vesela skup živela, delala, skrbela in uživala srečo, katere je toliko obetalo jima zakonsko življenje, združeno z veseljem za delo in ogreto tudi s domoljubnim ognjem. Posebno je sanjara Emilija, da si sestavi krog prijateljic: zanimala se bodo vse resno za svoje dolžnosti, da bi tako življenje postalo polneje in složnejše nego je navadno pri naših ženskah, ko minejo prvi medeni meseci. Dušana so sicer veselile te njene misli, le glede kroga prijateljic se je bal, da ona sodi preveč optimistično.

— Ne, Dušan, me ženske smo uže precej probujene, domorodna ljubezen ogreva uže mnoge iz nas, in ko se nas probudi mnogo, ko bodemo me kot učiteljice itd. širile domoljubje v nizke kmečke kočice z ono ljubeznijo in praktičnim navdušenjem, katero imamo tudi me — recite vi moški, kar hočete — ko se me zavemo svojih narodnih zadač, časi celó več kot vi: potem se našemu narodu ne bo treba bati tako silno onih nemških društev, ki nas hočejo moralno in materijalno spraviti v svoj koš.

— Dragica, daj Bog, da bi se to zgodilo kmalu!

— Ne bode to kmalu, treba bode resnega dela in vaše pomoči, ljubeznjivi moški, potem me Slovenke nadkrižno celo Nemke, one okorne Nemke, o katerih se tožite, da človek tako težko govori z njimi kaj bolj resnega.

— Torej misliš, da Slovenke in Slovanke sploh udarite jo novim potom naprej, da bode slovansko življenje bolj polno in — stalno?

Dà, bolj polno in stalno mora biti naše življenje!

— Krščanska ljubezen mora nas buditi, voditi, krepiti in oživljati ravno sedaj, ko ginejo te kreposti pri inteligenciji — drugih narodov ali pa tudi našega?

— Da, one nam bodo čvale in jačale, Dušan, ono najlepšo vez, vez zakonskega življenja.

— In tu boste Slovenke konservativne?

— Da, me smo in ostanemo konservativne v vsem dobrem in plemenitem.

— Blagoslovil vas bode Bog in dal vam potrebno stanovitnost, moja mila idealistka! — Dà, bodite konservativne v dobrem, popolnajte si le in širite okrožje dela, kolikor to

zahteva življenje in njegova borba v obče in posebno borba, za plemenito človečnost proti rastoči sebičnosti in strastnemu lovu naslad.

— A srce ostane vendar pusto in prazno, kaj ne?

— In žejno miru sredi viharja strasti, sebičnosti in uživanja, sredi strasti, ki so pregnale mir in zadovoljnost.

— Želela sem si časi boja v življenju, sedaj, Dušan, se ga bojim.

— Življenje nam samo vsiljuje boj, in kdor se boji tega boja, potisne ga nazaj ali pa potlači.

— V najini hiši pa bode mir!

— Čuvala si ga bodeva kakor dragocen božji dar.

— Kako bodeva srečna, vskliknila je Emilija, naslonila glavo na njegova prsa in držala jo dolgo kakor da sluša, kako mu tolče srce. A njegovo srce bilo je mirno, ko je gladil ji črne lase, le krotek val vzdignil se mu je v srcu: naklonil se je in poljubil to milo, na prsih mu slo-nečo glavico. Bil je srečen.

Proti večeru pa ga je pograbila mrzlica in ga tresla, da je oslabil bolj kot navadno. V prsih mu je prihajalo časi nekako čudno tesno, in glavo mu je preletela nejasna plaha misel. In ko je zapadalo solnce, ter so se zbirali okolo njega lahki oblačiči, svetlo-zlate ovčice, spremljajoče je do zahoda: lotila se je Dušana rahla otožnost, kakor jo je čutil časi v prvi mladosti, ko je na gorah pasel s pastirji, in so vsi gledali zapadajoče solnce nekako otožno zamišljeni, in jih je budil oni tajinstveni lahki vetrič, kateri vselej zapihlja lep poletni večer koj po solnčnem zapadu. Nekaj takega čutil je Dušan tudi sedaj čez dolgo vrsto let, čutil je, kakor da ga zove nekaj, in obzela ga je čudna želja: njegova duša mu je hrepenela za tem zlatim solncem tje za strme gore vse dalje in dalje o večnem svitu in toplini, tje v morje sreče in miru. In šinila mu je v glavo misel o — smrti. Nasmehnil se je ter mahnil z roko, kakor da podi nekaj sitnega in nadležnega.

Spal je mirno, prebudil se do jutra le jedenkrat in čutil nekaj trenutkov zopet ono tesnobo v srcu, v glavi pa je nejasna misel postajala nevesela slutnja. Ali spanje ga je bilo okreščalo, in tudi slutnja ga potem ni mučila več. Postal je celo brezskrbno vesel, ko je po obedu prišel dr. Sever in profesorja pripeljal s seboj. Dušan se je čutil prav dobro, kar ste celo opazili gospa in Emilija. Prijatelji so se sprehajali po vrtu in ob vinogradu, veselo govoré o vsakdanjih novostih. Potem so seli na verando, in tudi dami ste priseli k njim. Bil je prekrasen jesenski dan.

Veseli, lehkí razgovor postajal je malo po malo zanimiv posebno, ko so začeli govoriti o našem slovanskem društvenem življenju. Doktor je trdil, da je to naše življenje še vedno v povojih, slabotno.

— Kako pa bode drugačno, dejal je profesor, ko je nam vsem kruta gospodarica bolj ali manj prikrita — sebičnost.

— Profesor rad ponavlja stare resnice, pravi doktor, ali je tudi to taka resnica?

— Seveda je in pa prav stara!

— Tako stara, se ve, kakor je človeški rod? vpraša smejé se doktor.

— Tega ne vem, odgovori profesor. To pa vem, da to vladarico čutimo časi manj časi bolj, in ravno sedaj je njen pritisk prav pošteno očiten.

— Kaj ne, gospod profesor, vi se srdite, da smo mi vsi sebičneži, da jedni delajo in se mučijo jedino le v nadi, da bodo potem lahko uživali, drugim pa ni treba mučiti se, in bolj ali manj očitno uživajo in obožavajo to svoje uživanje?

— Dà, jaz vidim te dve vrsti ljudij.

— In se srdite, kaj ne? vpraša porogljivo doktor.

— Žalostim se pač, odgovori profesor.

— Tako je bilo pred nami, in bode — za nami!

— V malem, pri posamičnikih je pač bilo, pritrđi Dušan. Nevarna pa je stvar, če dvojna ta naša sebičnost postaje očitnim pravilom — življenja, če se tega duha navzema uže mladež: to je nesreča, to nevarnost za ves naš napredek.

— Ali vendar vidiš tudi ti, moj idealist, lahko tudi pri nas te dve kategoriji ljudij, saj nisi slep?

— No, doktor, to je morda kje tam na zapadu v nekih društvenih slojih, pri celem narodu pač pa ni pri nobenem.

— Blažen, kdor veruje, kakor ti! Ali ne vidiš, kako se tudi pri nas in pri drugih slovanskih plemenih, če le malo ponehava zunanji pritisk, ter dobivamo malo več moči doma, kako se podkopuje prijatelj pod prijatelja, a pravi interesi znanosti, omike in narodove sreče so le deveta briga?

— To so le posamični, neizbežni pojavi našega napredovanja, pravi Dušan. A naš slovanski narod budi se vedno bolj, veruje v svojo bodočnost, veruje v slovanstvo. Pogledj tu okolo na naše hribe in v naše doline, kako se belé prijazne cerkvice, poslušaj milo zvonjenje s teh naših cerkva, glej dobro naše ljudstvo, kako praznično oblečeno hiti na glas zvonov v hram božji, da si v molitvi najde blažila in tolažila: potem bodeš videl in verjel, da se ne pogreznemo v blato malodušne sebičnosti, kakor se morda pogrezajo neki, s krivo omiko napojeni ljudje.

— Stare fraze, kdo jim pa veruje? reče doktor.

— Resnice, ne fraze, oglasi se Emilija. In me Slovenke, g. doktor, ne bodemo se nikoli molile goli sebičnosti, sovražile in preganjale jo bodemo, in mislim, da jo sovražijo in proganjajo tudi druge Slovanke, ali, če ne bode drugače, prisilimo vas, malodušne mlačneže, da bode te spoštovali našo nesebičnost, našo vero, prisilimo uže s tem, da jo bodo spoštovali naši otroci in me, vi pa bode te — osamljeni.

— Sedaj ste pa pobiti, g. doktor, pravi Zoretovka. Ko se me poprimemo kake stvari, potem zmagamo — me.

— E, gospa, odgovori veselo doktor, veste, kako bode? Plesale boste, kakor vam bodemo žvižgali mi!

Profesor se je nasmeljal, rekel pa ni ničesar.

Dolgo je še ostala mala družba na verandi in se prijazno pogovarjala še potem, ko je začel malo veter vleči, ter so se kazali na nebu črni oblaki. Le gospa je odšla za svojim opravilom. Vsi so se precej razvneli, posebno Dušan, da ga je rahlo poprosila Emilija, da se čuva. Prijatelji pa so veselo zapeli, in Emilija jim je rada pomagala. Razšli so se šele pozno zvečer, ko je začel veter silneje vleči, ter je bilo palo tudi nekaj debelih kapelj dežja.

Ko se je Dušan spravljaj spat, gorela mu je silno glava, pa čutil je, da ga zbada v prsih. Spal je malo in jako nemirno: sanjal je, da ga tišči težek kamen, ka-li, in da si ga ne more odvaliti, četudi se muči na vso moč. Proti jutru mu je glava gorela še vedno, v prsih ga je pa zbadalo. Od glave do nog pa ga je spreletal časi čuden mraz, čisto drugačen, nego je bila mrzlica, ki ga je prej tresla.

Ko ga je videla Emilija, preplašila se je, tako se je bil izpremenil: lice mu je gorelo in pa bolj podolgasto je bilo. Poslala je koj po doktorja, Dušanu pa je skrivala svoj strah in ga le vprašala, kako mu je? Dejal je, da vročina ga muči v glavi, in da so mu prsa nekako polna, da ne more dihati kakor navadno, da pa to nič ne dé, da bode kmalu dobro. Tudi doktor je rekel Dušanu, da ni nič posebnega, le malo vnetje pljuč: mora se samo čuvati, pa bode dobro. Dušan se ni prestrašil ter je sam prosil Emilijo, da naj se ne boji, da bi lahko vstal, ko bi ga doktor ne držal v postelji in mučil z zdravili.

Ko je zvečer doktor zopet pogledal bolnika, dejal je: „Da, da, bolezen se razvija čisto pravilno!“, malo se pošalil Emiliji in gospé pa naročil čisto resno, naj paziti na bolnika, in povedal, kako naj ravnati. Emilija je bila celo noč pri njem. Drugi dan je doktor zopet pregledal in preiskal ga skrbno. Svetoval je, da naj pošljejo po milosrdnico, da je morda bolnik preveč nemiren, ko vidi vedno okolo sebe preplašeno nevesto, in da mora tudi ona počiti si. Prišla je milosrdnica, sestra Edigna, in je za pol ure vse uredila. Dušan se je sam zahvalil sestri, da je sedaj vse lepo mirno, ter si more počiti Emilija. Sestrine krotke, dobre oči so ga gledale s tako toplo udanostjo, ona mu je ugenila vsako, jedva seznanó željico tako hitro, da je bil čisto zadovoljen in miren.

Doktor pa ni bil zadovoljen: opazil je še vnetje porebrice in povedal Zoretu, da je slučaj nevaren. Po noči je začel Dušan bloditi. Z ljubeznjivo zgovornostjo je sestra komaj naprosila Emilijo, da je šla za nekaj ur spat. Edigna pa je stregla bolniku, in ko se je malo umiril, sedla je poleg njega, sklenila roki, in kakor prosi dobro dete svojega očeta, prosila je z mirnim, sladkim zaupanjem in živo vero dobrega Boga, najprej za bolnika, potem za sv. Očeta, za kat. cerkev in njene vernike, naposled tudi še zase. Njeno še mlado, belo, navadno malo blede, podolgasto lice prešinila je v tej

molitvi ginljiva dobrota in sveti ogenj one ljubezni, ki spaja nebo in zemljo.

Proti jutru je začel bolnik zopet bloditi: vesele, srečne misli so mu rojile po glavi, da se je večkrat sladko nasmejal. Bil je doma pri svoji materi in govoril z njo veselo-nježno, kakor govori otrok z drago mamico. Potem je bil v krogu prijateljev in govoril o slovenskem narodu, o slovanstvu t. j. njegova usta so šeptala brez pravega reda izraze domorodne ljubezni in skrbi. Poklical je Emilijo, nježno šeptajoč njeno ime, in ko se je Emilija nagnila nad njim ter ga vprašala: „Kaj želiš, dragi, ljubljeni moj?“ gledal jo je, ni je pa več poznal. Emiliji je glava pala na njegova prsa, v nemi togi je slonela in v srcu čutila strašno gorjé. Dušan pa je zopet šeptal njeno ime, ogledoval se in klical jo, da naj pride k njemu: „Dušica moja, moram ti nekaj veselega povedati, najina poroka bo drugi teden,“ je šeptal in se sladko nasmehnil.

Edigna je prosila, da pošljejo po duhovnika. Bolnik se ni mogel izpovedati: dejali so ga v sv. olje. Bilo mu je potem na videz laglje, le strašno slab je bil. Tudi zavedal se je in z roko poklical Emilijo. Dolgo, dolgo jo je gledal in potem šepnil: „Bode dobro, ne jokaj se!“ A ona je obračala od njega lice, in vroče solze so ji tekale po njem. Dušan pa je gledal nekam daleč, daleč in precej glasno dejal: „Mama, mamica, pridi k meni, moje srce hrepeni za teboj!“ ter položil roko na srce. Molčal je nekaj minut, kakor da premišljuje, potem je počasi, čisto umljivo začel šeptati:

„Съ души какъ бремя скатится,
Сомнѣнье далеко —
И вѣрится, и плачется
И такъ легко, легко . . .

O kako mi je lahko, lahko!“ Zopet je malo molčal, zatisnil oči, potem pa jih široko odkril in gledal, kakor da se silno čudi, malo zahropel, lahko vzdihnil in glavo naklonil malo na stran. „Bože moj, mrtev je!“ vskliknila je Edigna in hitro prižgala svečo. —

Emilija ni mogla verjeti strašne resnice, in ko jo je objela Edigna in sama vsa solzna rekla: „Božja je volja, potolažite se!“ vskliknila je Emilija: „Sestra Digna, vi ne veste, kaj sem izgubila, Vi niste ljubili!“ Edigno je za trenutek obhila rudečica, potem je šepnila: „Božja je bila volja!“ pokleknila in začela glasno moliti. —

Osmi dan po Dušanovem pogrebu sedela je blizu našega mesta na trati ob cesti stara žena. Po obleki se je poznalo, da ni iz okolice. Ta obleka je bila sicer malo starinska, pisana, ali iz dobrega blaga in lepo čista. Obuvala si je bele nogovice in šolne, a čevlje si je spravila na dno precej velike ročne košare. Dva para piščet in nekaj jajc je bila prej dejala na trato. Jedno piščé je bilo slabo zvezano pa se je oslobodilo, streslo se, s peruti zamahalo ter jelo bežati po trati, a žena za njim. Ni ga mogla lahko vjeti,

in ko je je lovila, plašila so se ostala tri piščeta, dovelkla se na jajca in jih precej potrla. Naposled pa si je spravila ženica piščeta in ostala jajca v košaro, težko vzdihnila in vzela si dober kos črnega kruha, naslonila glavo na jedno roko, v drugi pa je držala kruh in jela. Pri tem je zamišljeno gledala pred sé. Na očeh so se pokazale debele solze in pale dve, tri na črni kruhek. Žena je jela, solze pa so ji dalje tekale po licu.

Bila je Dušanova mati. Ni mogla priti na pogreb: potovka ni bila o pravem času dala pisma. Danes je bila še pred zoro odšla z doma in hodila peš do postaje, potem se je peljala nekaj postaj, a zadnjo, kratko je šla zopet peš po okrajni cesti, da si tako prihrani nekaj grošev.

V mestu je uže dolgo ni bilo in Zorétovih ni dobro poznala. Vedela pa je, da je Emilija bila sinova nevesta. Bilo jo je malo strah, ko je stopila v Zoretovo hišo in vprašala hlapca: „Slišite, ali veste, kje so nevesta mojega sina?“

Hlapec je ženo pogledal po strani in malomarno odgovoril: „Kaka nevesta?“

— Nevesta mojega Dušana, ki je umrl.

— Gospodičina Emilija?

— Dà, dà, gospodičina Milija jim pravijo.

Emilija je bila uže opazila ženo in se domislila, da mora biti Dušanova mati, katero je pričakavala vsak dan. Hitro je stopila k nji, objemala in poljubovala jo ter ihtéč govorila: „Kaj niste, mamica, dobili mojega pisma?“ Ženica je bila v zadregi, da jo objemlje in ljubi tako lepa in imenitna gospodičina, ter je le glasno jokala in Emiliji dajala piščeta in jajca. Šele v sobi je povedala, kaj se je bilo dogodilo s pismom.

— Ravno tisti dan pa, ko je umiral Dušan, in jaz sirota še vedela nisem, da je hudo bolan, sedeli smo v hiši jaz, sin, hči in pa dekla. Jaz sem uže celo tisto jutro mislila na sina, in težko, tako težko mi je bilo, da bi se bila najrajše jokala. Ravno tisto uro pa, ko je umiral, mi je hotelo srce kar počiti in pri belem dnevu sem kar videla Dušana pred seboj, kako me kliče k sebi. Jokala sem se na glas, da so se čudili sin, hči in dekla in me vprašali, zakaj jočem? In ko sem jim povedala, da se mi je Dušan pred očmi kakor živ videl, jokali smo se vsi. Ali njim se ni bil prikazal kakor meni.

— Kakó Vas je ljubil in hrepenel po Vas zadnji trenutek pred smrtjo!

— Zapuščene sirote smo sedaj, jaz in moja otroka, Bog se nam smiluj!

— Ne, mamica, ne bojte se, vi ste sedaj vsi moji, jaz pa vaša!

Na pokopališču ste tisti dan dolgo klečali in molile Emilija in Dušanova mati. Jesensko solnce je svetilo ravno na grob. Rezeda, katero je Dušan tako rad imel v svoji sobi, cvela in dišala je sedaj na njegovem grobu, in tudi svojo je bila Emilija presadila sim. Na kraju groba in pri

glavi pa so cvetele rdeče georgine še lepše kot so cvele doma na vrtu.

Pod najlepšo georgino lesketal se je v solčnem svitu temno-svetli govnjač ter gledal gore na zeleni list, kjer se je bil prilepil drobni polž ter je ravno kazal svoje roge in gledal pajka, ki si je bil nad njim razpel tenko mrežo. A drobna muha je vesela priletela in obtičala v mreži. Pajek je koj zabliskal s svojimi debelimi, poželjivimi očmi in za-

korakal iz svojega kota. Muha pa se je nekako oslobodila in odbrenčala, pajek je počasi in srdit stopil v svoj kot nazaj, polž je z rogovi gibal in mihal, kakor da se sladko smeje dolgokraku sosedu in njegovi mreži, govnjač pa se je kar prekucnil od radosti, da je grdemu pajku ušel dober obed.

Ali ni bilo to — veselo življenje?

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, голому рубла

Ruska duhovščina in razumništvo delujeta posebno na to, da se razvije treznost med narodom. Da bi pa svoboden čas narodu bil prijeten, snujejo vaške knjižnice. Zemstvo neke gubernije je osnovalo po 4 knjižnice v vsakem okraju in pravi, da so rodile dober sad. „Моск. Бѣд.“ menijo, da bi tu duhovščina mogla storiti največ.

V sejah „Госуд. Совѣта“ bodo pretresevali več predlog, tiščočih se stanja delavcev, n. pr. zavarovanje od nesreč, o preskrbljenju delavcev, ki so za delo nesposobni vsled poškodovanja.

Število odvetnikov v Rusiji ni omejeno. Zato pa zaslužek njihov povprečno ni velik, posebno ker zastopajo stranke tudi ne pravi odvetniki. Zato pa bi radi te izključili, da bi le pravi odvetniki mogli zastopati stranke. Ali pri „mirovih sodnikih“ bodo si smele stranke izbirati zastopnike še na dalje tudi ne pred pravimi odvetniki in časi tudi pred občnimi sodišči, če velikega pravniskega znanja ne bode treba. Doslej nadzirajo odvetnike „совѣты присяжныхъ повѣренныхъ“ (= naše odvetniške zbornice), a kjer jih ni, okrajne sod-

nije ali dež. sodnije (суд. палаты). Sedaj pa mislijo povsodi odkriti odvetniške zbornice (адвокатские коморы). Načelo samouprave torej zmaga, vendar pa bode gospode odvetnike nadzorovala tudi vlada.

V poljskih gubernijah se je prebivalstvo tako pomnožilo, da je izseljevanje potrebno, neobhodno. Zato se selijo celo v daljnjo Ameriko. Rusi si Poljakov v svojih gubernijah, ki so sosedne poljskim, ne želé, radi pa bi jih sprejeli tu, kjer bi politično ne bili nevarni, kakor pravi „Кіевлянинъ“.

Ruska vlada je dala za poljsko gledališče v Varšavi milijon in 200.000 r. Tožijo se Rusi, da za rusko stolno cerkev v Varšavi ali za rusko gledališče ista vlada nima denarjev. Ruska vlada daje podpore poljski operi vsako leto 80.000 r. Poljaki govore, da bode poljsko gledališče pravi vzor in šola za vsa poljska gledališča — celo za Krakovsko. Igralci in igralko bodo igrali, ko jih v Varšavi ne bode treba, v Krakovi in celo — v Petrograjskem privatnem poljskem gledališču. Poljaki pravijo, da bodo v Varšavo prihajali učiti se — Slovani v obče in tudi Rusi. (Dopis „Моск. Бѣд.“ 229 t. I.)

Ogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Dr. Matko Laginja je bil dne 30. oktobra t. l. pri dopolnilni volitvi kot kandidat Hrvatov in Slovencev v zapadni Istri izbran državnim poslancem s 108 glasovi proti 104 glasom, katere je dobil kandidat ital. stranke markiz in baron B. Polesini-Kamalić. V Kopru je glasovalo za dr. Laginjo 53 (proti 27), v Vodnjanu 27 (proti 20), v Poreču 28 (proti 47). Na čast prvokratne zmage Slovanov v temi delu Istre pripravljali so se kresovi tudi med oddaljenim. Slovenci, so se Hrvati in Slovenci zbirali in veselili, so hrvatske novine v slavnostnih listih opisale pomen te zmage so poročale novine vseh Slovanov o borbah in sijajni tej zmagi. Borbe so bile izredne, prečudne, pretužne, nalagale, so mnogo, mnogo žrtev in trpljenja slovanskemu naseljenju v Istri in mnogo skrbij in strahu slovanskim rodoljubom. Dogodki, ki so se vršili ob tej priliki, provzročili so glasove, ki bodo odmevali v državnem zboru in tudi pri sodiščih. „Avita“, ta toliko proslavljena kultura pokazala je z nova razne barve, kakoršnih ni zavidati ital. stranki Od slovanske

strani je šel volilec na volišče od smrtne postelje v rodbini da bi izpolnil kot državljan in Slovan svojo dolžnost. Narod je prek in prek sam sebe zatajil in premagal vse težave, samo da bi storil svojo dolžnost. Ta volitev, kakor se pokaže še pozneje, je bila zopet poseben unicum, kakoršnih drugod ni. Slovani so zmagali še le sedaj, kjer bi se imeli boriti od začetka jedino med seboj, brez narodnih nasprotnikov. Prodrli so, in nadejati se je, da ne bodo več tuji vsiljevali se tam, kjer je naseljen samo slovanski kmet. A izvolili so tudi dostojnega zastopnika; dr. Laginja je poštenjak, značaj prvega reda, izredno nadarjen in Slovan z dušo in telom. On je nova in izdatna pridobitev v državnem zboru, kjer zastopajo slovansko mišljenje jedino še Mladočehi, in kjer je parlament popolnoma onemogel nasproti vladi. Svojim volilcem govori po zmagi dr. Laginja: „Srebra ni zlata ne mogu Vam dati, niti Vi to od mene pitate. Ali dati ću Vam savjete, što mogu bolje, preporuke što mogu toplije, dati ću Vam srce i dušu svoju“. In tako tudi bode. Slava istrskemu Slovanstvu, da je zmagalo s takim možem!

Pevski zbor „Glasbene Matice“ se je letos osnoval v Ljubljani. Namen mu je, gojiti *zgolj umetnostno*, akademiško-pevski dostojno petje, ki naj bi bilo merilo, koliko vzmoremo Slovenci v tej glasbeni stroki. Snuje se tudi mešani zbor. Pevski zbor bode izvrševal koncerte tudi v „Ljublj. čitalnici“ in sicer strogo umetniški, po svoji zadači. Nadejajo se od tega zbora mnogo lepega; zato pa se vabijo Ljublj. pevci in pevke, da se posvetijo temu namenu.

b) Ostali slovanski svet.

O klubu, kateremu na čelu je grof *Hohenwart*, so se začeli v „Slov. Nar.“ in potem drugod razgovarjati. Vnela se je huda polemika. Načelnih in zgodovinskih zmot, pa tudi skritih zvez se je pri tem jako mnogo odkrilo. Naše stališče je nasproti klubu konservativcev utemeljeno v raznih štev. „Slov. Sveta“ sosebo tega leta. Treba bode pa vendar še posebe sbregovoriti o stvari tudi nam, ker vidimo, da so zagovori in naskoki mnogotero napačni in slepilni.

Delegaciji ste se otvorili letos na Dunaju 9. nov. Stroški za l. 1892. so proračunjeni skupno na 139,142.886 gld. nasproti 135,634.237 od l. 1891. K temu pridejo še druga izdajila, takó da znašajo vsi stroški 145.4 milijonov, dejanski 6.8 milijonov več od l. 1891. Predsednik avst. delegacije knez *Sebönburg* je poudarjal, da mir je zagotovljen tudi nadalje, da pa kaže sedanost zaresnotužna politiška pojavljenja. Zapletene so v Evropi istočasno nacionalne, politiške in nacionalno-politiške razmere, ter da zahtevajo te miru v pojedinih državah tudi na znotraj.

„Amerikanski Slovenec“, prvi in edini slovenski časopis v združenih državah severne Amerike, izhaja vsak četrtek in velja za celo leto s poštnino vred s pošiljanjem v Evropo okolo 7 gld. sedanje veljave. Dobro je, da naročniki pošljejo še posebno pismo upravnistvu. List izdaje in ureduje Anton Murnik. Adresa je: N. 65 Cor. W. 19 Q. Johnson Str. Chicago, Ill. List ima obliko velike pole, s 6 kolonami. Ta list, ki izhaja uže 10 tednov, je v obče prvi na slovenskem jeziku v Ameriki, v tem ko imajo drugi slovanski narodi uže davno celó po več listov za svoje raztresene naselbine v Ameriki. List je v povoljno pravilni slovenščini pisan, prinaša vesti tudi iz Evrope, od tod sosebo iz Avstro-Ogerske in pred vsem tudi s Slovenskega. Skuša ustrezati potrebam v Ameriki naseljenih Slovencev; zanimiv in poučen pa je tudi za rojake na Slovenskem in zasluži, da ga podpiramo mi gmotno, pa tudi duševno. V Ameriki je konstitucionalna prostost ne samo na papirju, kakor v mnogih ustavnih državah v Evropi, ampak je tudi dejanska. Zato se utegnejo poleg drugih Slovanov tudi Slovenci v Ameriki polagoma bolj urediti; tam morejo idealom svobodno slediti tudi dejstva. Se ve da so pri razkropljenih naseljencih druge zapreke, na prvem mestu v njih samih, ker so iz najrazličnišega materijala po sposobnosti, vzgoji in težnjah. Gledé na vse to ima „Amerikanski Slovenec“ važno, pa tudi plemenito

zadačo, da blagodejno vpliva na probavo in kolikor toliko na duševno organizacijo in življenje ameriškanskih slovenskih naseljencev. S tega pogleda ta list, ki nam je došel doslej z 8. šte., pozdravljamo tudi mi in ga priporočamo.

Občevalni jezik avstrijskega prebivalstva po poslednjem štetju 1890. Po Dunajski „Statistische Monatschrift“ je bilo naseljenja v Predlitavskem z občevalnim jezikom:

	leta 1880.	leta 1890.
nemškim	8,008.864	8,461.997
češkim	5,180.908	5,473.678
poljskim	3,238.534	3,727.827
rusinskim	2,792.667	3,101.497
slovenskim	1,140.304	1,176.535
srbo-hrvaškim	563.615	644.767
italijanskim in furlanskim	668.653	674.701
romunskim	190.799	209.026
madjarskim	9.887	8.139
skupno	21,794.231	23,477.068

Nasproti letu 1880 se je pomnožilo prebivalstvo v Predlitavskem z občevalnim jezikom:

	v absol. šte.	v proc.:
nemškim	+ 453.133	+ 5.66
češkim	+ 292.670	+ 5.63
poljskim	488.293	+ 15.08
rusijskim	308.830	+ 11.06
slovenskim	36.231	+ 3.18
srbo-hrvaškim	81.154	+ 14.04
italijansko-furlanskim	6.648	+ 0.90
romunskim	18.227	+ 9.55
madjarskim	1.748	- 17.68
	+ 1.682.838	+ 7.72

Po deželah se je v Predlitavskem oglasilo za občevalni

jezik	nemški	češki	poljski	rusinski
v Dol. Avstr.	2,364.990	93.481	2.208	333
v Gornj. Avstr.	772.596	3.709	213	162
v Solnogradu	168.524	353	7	—
v Štirski	848.034	663	117	332
v Korotanih	254.597	158	17	—
v Kranjski	28.033	336	27	11
v Trstu z okol.	7.107	106	24	5
v Gor. i Grad.	2.196	57	15	—
v Istriji	5.904	400	70	1
v Tirolski	437.332	1.289	74	13
v Vorarlberški	105.168	29	—	—
v Čeháh	2,158.788	3,645.015	498	181
na Moravi	663.962	1,590.371	5.039	120
v Slezki	281.576	129.836	178.099	17
v Galiciju	227.600	5.827	3,516.793	2,831.646
v Bukovini	133.565	536	23.604	268.371
v Dalmaciji	2.026	1.412	22	5
skupno	8,461.997	5,473.578	3,726.827	3,101.497

V Bukovini se je priglasilo 8139 prebivalcev še k madjarskemu občevalnemu jeziku.

Za občevalni jezik

	slovenski	srb.-hrvat.	italij.	romunski
v Dol. Avstriji	742	307	1084	42
v Gor. Avstriji	93	5	59	1
v Solnogradu	12	2	71	—
v Štajerski	400.367	69	413	1
v Korotanih	101.030	3	96	—
v Kranjski	466.257	659	319	—
v Trstu z okol.	27.725	404	99.397	5
v Gor. i Grad.	135.036	60	76.733	1
v Istriji	44.390	140.596	118.036	470
v Tirolski	174	17	359.141	2
v Vorarlberški	15	—	3085	—
v Čeháh	63	11	113	—
v Moravski	47	1365	42	2
v Sleziji	5	1	36	—
v Galiciji	208	2	58	283
v Bukovini	28	1	18	208.217
v Dalmaciji	343	501.267	16.000	1
skupno . . .	1.176.535	644.769	674.701	209.026

Znano je, da se je občevalni jezik rabil po načelih, ki ne odgovarjajo več znanosti, dasi so se opirali na statistički kongres, kateremu so sledili pa uže drugi, in kateri l. 1872 ni vedel, kakó bodo porabljali „občevalni jezik“ v naši državi. Sicer so naravnost priznali, da se je štetje po narodnosti opustilo iz političkih vzrokov ter nadomestilo z občevalnim jezikom pred vsem nemški, potem pa gospodovalnim narodnostim v občeh na korist. Tako štetje je z objektivnega stališča popolnoma neveljavno, kaže pa, katere stranke gospodujejo v tej ali oni deželi. Slovanom zadoščuje v tolažbo, da kot skupnost nadkriljujejo po številu vsako drugo narodnost cesarstva. Pride čas, ko bodo šteli in počevali tudi Slovane po narodnosti in ne samo po občevalnem jeziku, ki je l. 1880 in 1890 Slovanom odvzel na stotisoče duš, pa jih prištel gospodovalnim narodnostim.

Krivcov Aleksander Aleksandrovič, član mnogih društev v Odesi, član Slavj. blagotvor. Obščestva, mnogostranski delujoči dejatelj, je umrl 24. okt. za kapjo v Odesi, v 47. letu življenja. On je nasovetoval, da bi se poprijeli vsi Slovani jedne in iste azbuke v literaturi. Svoj nasvet je bil jako dobro utemeljil in nadejal se je, da se bodé ta velevažna točka razpravljala na kakem slovanskem kongresu. Tega pa ni doživel, ker je spoznanje med Slovani še prešibko, poleg tega ne morejo slediti spoznanju dejanja, ker separatizem in razna neslovanska politika dela zapreke celó idealnemu gibanju in razpravljanju med Slovani. No, Krivcov si je pridobil neumrljivih zaslug za Slovanstvo.

Prvo izdanje 21. št. „Slovanskega Sveta“ je bilo zaplenjeno zaradi sestavka „Bosna in Hercegovina“; dovolilo se nam je drugo izdanje.

Književnost.

Křest sv. Vladimira. Legenda z ruske historie od Karla Havlička - Borovskega. Třetí vydání. V Praze 1891. Nakladatel F. Topič. Cena 20 kr.

Rusky snadno a rychle uči Fr. Vymazal. V Brně 1892. Nakladem knihkupectví J. Barviče.

Konec samostatnosti české. I. Jiří z Poděbřed. Jagielovi. II. První Habsburkové. Defenestrace pražské. Napsal Arnošt Denis, univ. prof. v Bordeauxu. Preložil dr. Indřich Vučura. Sešit 1. V Praze 1891. Nakladatelé Bursík a Kohout. Cena 20 kr.

Patery knihy plodu básnických. Výbor z novověké poesie české. Uspořádal a literárně-historickými daty opatřil Frant. Bilý. Sešit 4. V Telči 1891. Nakladatel Emil Šolc. Cena 20 kr.

Nákres slovanského bájeslovi. Napsal dr. Hanuš Máchal. V Praze 1891. Nakladem knihtiskarny F. Šimáčka. Cena 2 gld, 20 kr.

Ruske škole I. svezak izišao o trošku knjižare „Dioničke tiskare“ u Zagrebu. Sastavlja Anton Radić. Str. 64. Cena 60 kr. „Vienac“ piše o tej knjigi: „Knjiga je zamišljena sasvim praktično, navode se samo najznatnija pravila o ruskom izgovoru i oblicima. Pošto je sastavljač, koji je sasvim vješt ruskomu jeziku, sastavio u preglednoj slici sve, što je najvažnije iz nauke o deklinaciji i konjugaciji ruskoga jezika, podaje u izvorniku poznatu pripoviest Ivana Turgenjeva: „Živyya mošči“ s akcentom, izgovorom i vjernim hrvatskim prievodom. Na koncu je pisac dodao rječnik takovih ruskih rieči, koje se ponešto razlikuju od hrvatskih . . . Dok se danas uče ruskomu jeziku svi evropski narodi, pomence Francuzi i Englezi, poradi divne književnosti ruske, mislimo, da će se i Hrvati povesti za tim primjerom“.

Сборникъ общества любителей россійской словесности на 1891 годъ. Str. 582. Cena 4 rub. Adresa: Москва. Императорскій историческій музей (близъ Тверской). Алексею Ивановичу Станкевичу, г. секретарю „Общества любителей россійской словесности“.

„Село, издела, народ и земля у старој српској држави“. Српска краљевска академија. Глас XXIV. Од Стојана Новаковића. Београд. Државна штампарија 1891. Цијена 1 фор.

Земљотис краљевине Србије са животописима. По програму за ђаке III. разреда основне школе. Израдио Милан С. Убавкић. Београд 1890. Цијена 25 нвч.

Лекције из српскога језика. За I. разр. гимназије. Проф. Љуба Стојановић.

Русская Библиотека. Изданіе И. Н. Пелеха. IX. snopič (za sept.) ima raznovrstno vsebino. Na čelu je slika

Mihajila Jurjeviča Lermontova, na to sledi njegova pesem: *Песня про царя Ивана Васильевича, молодого опричника и удалого купца Калашникова*. Na to je pomeščena: „Красный цветок“. Разказъ. Spisal V. Ж. Гаршинъ. Naposled: Извѣстникъ. Spisal A. A. Бестужевъ. Torej povsem odbrana vsebina. „Русская Библиотека“, katera priobčuje najboljša dela ruskih klasikov, stoji za 12 letnih sporičev 2 glđ. 40 kr. Adresa: Издательство „Русской Библиотеки“ во Львовѣ (Lemberg), Бляхарская улица 13.

Listnica uredništva. Dr. Mahnič nas pozivlje zopet na odgovor. Po Štajerskem in drugod so uže takoj ob začetku naših cerkvenih razpravljanj sodili, da najbrže piše vse to dr. A. Gregorčič, profesor bogoslovja v Gorici in sedaj zastopnik goriških Slovencev v drž. zboru. Drugi so mislili tudi na druge slovenske učene svečenike. Uredništvo našega lista, kakor se ume samo po sebi, ni takim mnenjem ne pritrjevalo, ne zanikalo jih. Vsekakor pa kažejo taka mnenja, da kritika o dr. Mahniču v našem listu ne more biti ne slaba v obče, ne protikatoliška, ker jo pripisujejo temu ali onemu ali celo *soglasujoči skupini* učenih slovenskih teologov. — Ker torej avtor ali avtorji niso znani, ostali so pojedinci pri svojih mnenjih, in nekdo je v dopisu v Kromeriškem „Velehradu“ trdil naravnost, kakor da bi bil dr. A. Gregorčič sotrudnik „Sl. Sveta“. To ni dalo pokoja dr. Mahniču, in je v svojem „Rimskem Katoliku“ nadlegoval večkrat dr. Gregorčiča, *svojega kolego* v Goriškem centralnem semenišču, da naj bi se opral ter preklical dotično vest v „Velehradu“. Dr. Gregorčič je to tudi storil. Na to piše dr. Mahnič v letošnjem X. zvezku, str. 410 „Rimskega Katolika“ pod rubriko „Preklic“ med drugim: „Nam je bilo do tega, da bi odvrnili od nas sumnjo, češ, profesor bogoslovja sodeluje pri razkolniški propagandi „Sl. Sveta“. Dr. Gregorčič se sramuje biti v družbi takih ljudi, katere mi pobijamo kot razkolnike in liberalce. Iz tega naj pa tudi svet razvidi, koliko je „Slov. Svetu“ in liberalnim listom verjeti, ko nam trdijo, da stoje na njih strani tudi duhovni. Povej nam „Slov. Svet“, kateri so vendar tisti duhovni?! *Ako tega ne storiš*, rekli bomo, da so tvoje besede — laž in obrekovanje našega stanū“. — V istem zvezku priobčuje dr. Mahnič novo poslano mu zaupnico „za izvrstno delovanje v „Rimskem Katoliku“, kjer s toliko bistrumnostjo, *nedoseženo logiko* in junaško odločnostjo zagovarje večno prava katoliška načela na narodnem in slovstvenem polju. . . . V „Slov. Svetu“ je bilo uže čisto dokazano, da dr. Mahnič rabi zares „nedoseženo logiko“, s katero se ne more z lehka zlagati razum drugih ljudij. Mi ne pretresamo notranjosti ne dr. Gregorčiča ne koga drugega, da bi določili, ali je, ali ni prijatelj „Sl. Sveta“; vendar pa po logiki našega razuma ne sledi še, da kdo ni prijatelj našega lista, ako ni neposredno njegov sotrudnik. Sotrudnikov, kakor se je dr. Mahnič pritoževal v svojem listu, ima celó on malo, dasi bi bilo za nje to po Mahničevih nazorih največja čast in sreča; malo jih ima, kljubu temu, da, kakor poudarja ravno v navedenem zvezku, čita se njegov list po Slovenskem „najmanj v dvanajst sto iztisih“, in ga čita „ne kmet, ampak *izbrana inteligencija*“. Po sotrudništvu torej ne sklepa razum drugih ljudij o številu prijateljev kakega lista, in če dr. Mahnič nima drugih podatkov o svojem kolegi dr. Gregorčiču, bode o njegovem mišljenju ravno takó malo poučen, kakor po proizvanem navedenem preklicu. Zajedno sklepa dr. Mahnič od jednega samo možnega slučaja *na vse*, češ, da na

strani našega lista ne stoji nikak duhovnik. To je tudi nedosežena logika. Ali dr. Mahniču gre za nekaj drugega. On bi bil rad, da bi tudi mi opravljali zanj službo policistov, dedektivov in ovaduhov, ker zehteva, da bi mu kar imenovali duhovnike, ki bi stali na naši strani. To opravilo so njemu in še komu drugemu na ljubo uže davno izvršili njegovi somišljeniki in pomočniki, kolikor ni dosegej sam na to stran. Saj z a s l e d u j e j o in prosledujejo uže take duhovnike, ki bi čitali „Edinost“ in „Novo Svočo“; žugali so v posebnem slučaju potrebno podporo odtegniti svečeniku, ako bi čital nadalje „Slov. Svet“. Kjer poznajo kakega narodno mislečega svečenika, opazujejo ga natanko in gledajo, sosebno ali je naročen na „Slov. Svet“. Gorje slovanski mislečemu svečeniku na Kranjskem! „*Izbrana inteligencija mora se pokoriti nedoseženi logiki*“ „Rimskega Katolika“. „Slovenec“ pa po svoje pomaga tej logiki, in tako obirata oba lista „Slov. Svet“ ter skrbita, da bi ne prišel v roke „izbrani inteligenciji“. „Izbrana“ mora biti zares, ker ne sme sama čitati, da bi se sama preverila. V najhujših dobah cerkvenih persekucij niso menda prosledovali bolj, nego se godi dandanes na Kranjskem, pa tudi drugod, kar se dostaje slovanski mislečih svečenikov in „Sl. Sveta“. In pri takih razmerah se vede dr. Mahnič tako naivno, da zahteva od nas imena onih duhovnikov, ki bi stali na strani našega lista! O ko bi bila ta sancta simplicitas zares vredna svojega imena! Dr. Mahnič nas pozivlja v posebnem slučaju na odgovor, ko on molči na naša mnogotera določena vprašanja, na naša direktna prozvanja, stavljena mu tekom zadnjih treh let. Dr. Mahnič ni podal niti jednega, po obćih logičkih zakonih veljavnega dokaza o svojih sumnjičevih in obrekovanih, katera ponavlja o našem listu, a mi naj bi mu na ukaz opravljali službo „spiceljnov!“

„Slovanski Svet“,

ki je prestopil v zadnje četrtletje tega leta, stoji:

za celo leto	4 gold.
za pol leta	2 „
za četrt leta	1 „

Za ljudske učitelje in dijake velja:

celoletno	3 glđ. 60 kr.
poluletno	1 „ 80 „
četrtletno	— 90 „

Novim naročnikom moremo postreči še z vsemi številkami tega leta. Prejšnje letnike pa oddajemo po znižanih cenah, povprek po 3 gold. s poštnino vred.

One, kateri so nam še kaj na dolgu od poprej, prosimo vljudno, naj prav kmalu poravnajo svoje zaostanke; želimo, da bi bil ta opomin poslednji, ker imamo tudi mi velike stroške z listom, a jih nam je poravnovati sproti.

Upravništvo „Slovanskega Sveta“.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 glđ. za pol leta 2 glđ. in za četrt leta 1 glđ. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 glđ. 60 kr., poluletno 1 glđ. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.